

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KATIBA NA SHERIA
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA YA KATIBA NA
SHERIA NA TAASISI ZAKE KWA MWAKA WA FEDHA 2019/2020;
PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA
MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA HIYO NA TAASISI
ZAKE KWA MWAKA WA FEDHA 2020/2021**

*[Imetolewa chini ya Kanuni ya 99(9) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]*

Ofisi ya Bunge
S.L.P 941
DODOMA

APRILI, 2020

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KATIBA NA SHERIA
KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA YA KATIBA NA
SHERIA NA TAASISI ZAKE KWA MWAKA WA FEDHA 2019/2020;
PAMOJA NA MAONI YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA
MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA HIYO NA TAASISI
ZAKE KWA MWAKA WA FEDHA 2020/2021**

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 99 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020, pamoja na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 6 (2) (b) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, kimeipa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria jukumu la kusimamia shughuli za Wizara tatu ikiwemo Wizara ya Katiba na Sheria.

Aidha, Kifungu cha 7(1) (a) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016 inatoa Mamlaka kwa Kamati zote za Kisekta kushughulikia bajeti za Wizara inazosisimamia. Jukumu hili la Uchambuzi wa Bajeti linaendana sambamba na jukumu la ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha 2019/2020 kwa mujibu wa Kanuni ya 98(1) na (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria ilifanya ziara ya Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa na kupokea fedha katika Mwaka wa Fedha 2019/2020 chini ya Wizara ya Katiba na Sheria kuhusu Ujenzi wa Mahakama nchini, kuanzia tarehe 12

hadi 17 Machi, 2020. Kamati pia ilifanya uchambuzi wa Bajeti ya Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zilizo chini yake tarehe 20 Machi, 2020.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii inahusu Uchambuzi wa Bajeti ya Mafungu Saba (7) yaliyo chini ya Wizara ya Katiba na Sheria, yanayoshughulikiwa na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria, ambayo ni:-

- i) **Fungu 12** – Tume ya Utumishi wa Mahakama,
- ii) **Fungu 16** - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali,
- iii) **Fungu 19** – Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali,
- iv) **Fungu 35** – Ofisi ya Taifa ya Mashtaka,
- v) **Fungu 41** – Wizara ya Katiba na Sheria,
- vi) **Fungu 55**- Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora, na
- vii) **Fungu 59** –Tume ya Kurekebisha Sheria,

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii inatoa maelezo kuhusu maeneo Manne yafuatayo:-

- i) Taarifa ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo;
- ii) Mapitio ya Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020;
- iii) Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021, na;
- iv) Maoni na Ushauri wa Kamati.

2.0 TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2019/2020

2.1 Maelezo ya Miradi ya Maendeleo iliyokaguliwa

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria ilifanya ziara ya Ukaguzi wa Miradi ya Ujenzi wa Mahakama nchini katika Mikoa ya Dodoma Wilayani Kondoa, Manyara, Arusha na Morogoro.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeridhishwa kwa kiasi kikubwa na ujenzi wa Majengo ya Mahakama kwa kuwa, ujenzi huo umetekelezwa kwa viwango vya kuridhisha na umezingatia masuala mengi yenye kurahisisha uratibu wa shughuli za Mahakama nchini.

2.2 Uzingatiaji wa Usawa wa Kijinsia, Haki za Mtoto na Mazingira rafiki kwa Watu wenye Mahitaji Maalum katika Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo chini ya Mahakama;

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini kuwa, Ujenzi wa Majengo ya Mahakama kwasasa umezigatia mfumo jumuishi, ikiwemo usawa wa kijinsia, haki za Watoto na Mazingira rafiki kwa Watu wenye mahitaji maalum kwa kiasi kikubwa, ambapo, kwenye kila jengo jipya la Mahakama kumetengwa vyumba maalum kwa ajili ya Afisa Maendeleo ya Jamii kwa ajili ya ushauri, mahabusu za Wanawake, mahabusu za Wanaume na Mahabusu za Watoto, pamoja na Ofisi za Huduma ya Msaada wa Kisheria. Aidha, Kamati ilibaini kuwa, katika Mahakama zilizotembelewa, zimeajiri Mahakimu na Maafisa wa Mahakama kwa kuzingatia jinsia zote, wanawake na Wanaume katika ngazi zote za Utumishi kwenye Mahakama hizo.

Mheshimiwa Spika, Kamati iliweza kubaini masuala hayo kwa kutumia ujuzi na mbinu tulizojifunza chini ya Mradi wa Bunge wa LSP II, hivyo, inaishukuru Ofisi ya Bunge kwa kuendelea kutumia Mradi wa LSP II katika kuziwezesha Kamati za Bunge katika kuchambua masuala mbalimbali na kuishauri Serikali ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ililiridhishwa na hatua hiyo ya kuzingatia Masuala ya Usawa wa Kijinsia na Haki za Watoto kwenye Ujenzi wa Miundombinu na uratibu wa Shughuli za Mahakama. Hivyo, inashauri Wizara nyingine na Taasisi zake ziige mfano mzuri wa Mahakama katika kuzingatia masuala hayo muhimu kwa ustawi wa Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, pamoja na ukaguzi wa Miradi husika, pia Kamati ilipokea na kujadili taarifa ya jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo juu ya ujenzi wa Mahakama katika Mikoa Mbalimbali nchini, inayoendelea kutekelezwa kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020.

Mheshimiwa Spika, maoni ya Kamati ni kuwa, endapo Serikali itatoa kiasi kilichobaki cha fedha za maendeleo zilizotengwa na kuidhinishwa na Bunge kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020, Ujenzi wa Majengo ya Mahakama zilizopangwa, unaweza kukamilika kwa wakati. Aidha, kukamilika kwa miradi hiyo kutaboresha mazingira ya utoaji haki nchini ikiwemo kupunguza usumbufu kwa baadhi ya Wananchi kutembea Kilomita nyingi kutoka Wilaya moja kwenda Wilaya nyingine ili kufuata haki ya Mahakama katika mashauri mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeridhishwa na Mpango wa Mahakama unaolenga kuongeza upatikanaji wa haki kwa Wananchi, ambao pia umeandaliwa kwa kuzingatia Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Miaka Mitano na Dira ya Taifa ya Maendeleo ya 2025.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali na Mahakama kwa kuendelea kufanya maboresho makubwa katika Majengo ya Mahakama mbalimbali nchini kwa lengo la kuongeza ufanisi na mazingira rafiki katika suala zima la utoaji haki.

3.0 UCHAMBUZI KUHUSU UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI YA WIZARA YA KATIBA NA SHERIA NA TAASISI ZAKE PAMOJA NA UZINGATIAJI WA MAONI YA KAMATI KWA MWAKA WA FEDHA 2019/2020

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kuchambua Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020 na uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na Taasisi zilizo chini yake kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021, kwa mujibu wa Kanuni ya 98 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Januari 2016, tarehe 20 Machi, 2020. Naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuhusu uchambuzi huo kama ifuatavyo:-

3.1 Uchambuzi wa Mapitio ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020

Mheshimiwa Spika, uchambuzi uliofanywa na Kamati katika Mapitio ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na Taasisi zilizo chini yake kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020 ulitazama mlinganisho wa kiasi cha fedha kilichoidhinishwa na Bunge katika Mwaka wa Fedha 2019/2020 na kiwango ambacho kimepokelewa hadi kufikia Mwezi Februari, 2020. Lengo la kufanya tathmini ya namna hii ni kufahamu Mwenendo wa Mpango wa Bajeti ya Mapato na Matumizi ya Serikali katika Mwaka wa Fedha 2019/2020 ili kujua utekelezaji wa vipaumbele vya kibajeti.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi uliofanywa na Kamati ulitazama pia eneo la ukusanyaji wa Maduhuli kwa kulinganisha kiasi kilichokusanywa katika kipindi cha Julai, 2019 hadi Februari, 2020 na ukamilishaji wa lengo la ukusanyaji lililowekwa wakati wa kupitisha bajeti Mwezi Aprili 2019. Lengo la uchambuzi wa namna hii ni kufahamu uwezo wa Serikali katika kukusanya Maduhuli. Kamati ilitumia njia mbalimbali katika uchambuzi wake ikiwa ni pamoja na kutazama hali halisi ya kila Taasisi,

kujiridhisha na taarifa mbalimbali zilizowahi kuwasilishwa kwenye Kamati na mahojiano yaliyochangia upatikanaji wa taarifa muhimu kwenye Kamati.

3.2 Uchambuzi wa Taarifa Kuhusu Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2019/2020 Bunge liliidhinisha Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli yenye jumla ya **Shilingi Bilioni Kumi na Mbili, Milioni Mia Sita na Sita, Laki Nne Themanini na Saba Elfu (12,606,487,000/=)**. Hadi kufikia Februari, 2020 kiasi cha Maduhuli kilichokusanywa na Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zilizo chini yake ni **Shilingi Bilioni Nane na Milioni Thalathini na Moja, Laki Tisa Thelathini na Tisa Elfu, Mia Tisa Themanini na Tano (8,031,939,985 / =)** sawa na asilimia 64 ya lengo lililokusudiwa.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, mwenendo wa ukusanyaji wa Maduhuli ya Serikali chini ya Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zake husika kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020 ni wa kuridhisha. Hivyo, Kamati imeridhishwa na hatua hiyo ya Wizara, inaishauri iendeleze jitihada hizo kwa mwaka huu wa Fedha 2020/2021.

3.3 Upatikanaji wa fedha za Matumizi ya Kawaida kutoka Hazina

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2019/2020 Mafungu yanayosimamiwa na Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na Taasisi zilizo chini yake yalitengewa **Shilingi Bilioni Mia Moja Hamsini na Moja, Milioni Mia Mbili Themanini na Nane, Laki Moja Ishirini na Tisa Elfu (151,288,129,000 / =)** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, **Shilingi Bilioni Sabini na Saba, Milioni Mia Saba Hamsini na Tano, Laki Moja Sitini na Sita Elfu (77,755,166,000**

/=) zilikuwa ni za Mishahara na **Shilingi Bilioni Sabini Tatu, Milioni Mia Tano Thelathini na Mbili, Laki Tisa Sitini na Tatu Elfu (73,532,963,000/=)** zilikuwa ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo. Hadi kufikia Februari 2020 Wizara na Taasisi zake zilipokea **Jumla ya Shilingi Bilioni Bilioni Mia Moja na Mbili, Milioni Mia Nne na Tatu, Laki Mbili Arobaini na Nane Elfu, Mia Tatu Hamsini na Nane (102,403,248,358/=)** sawa na asilimia **67.7%** ya fedha iliyoidhinishwa na Bunge kwa matumizi ya kawaida.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi unaonyesha kuwa kumekuwa na mwenendo mzuri na wa kuridhisha kuhusu upatikanaji wa fedha za Matumizi ya Kawaida, hivyo Kamati inaipongeza Hazina kwa kutoa fedha kwa wakati hatua ambayo imerahisha Utekelezaji wa Shughuli za Wizara na Taasisi zake kwa ufanisi uliokusudiwa.

Mheshimiwa Spika, maoni ya Kamati ni kwamba Serikali ihakikishe upatikanaji wa fedha zilizobaki zinapatikana kabla ya kuisha kwa Mwaka huu wa Fedha 2019/2020 na ihakikishe fedha zitakazoidhishwa na Bunge zinapatikana kwa wakati kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021, ili kurahisisha usimamizi na utekelezaji wa shughuli mbalimbali za Serikali kwa wakati na kwa ufanisi zaidi.

3.4 Uchambuzi wa Utekelezaji wa Bajeti ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020,

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2019/2020, Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zilizo chini yake iliidhinishiwa Fedha za Miradi ya Maendeleo kiasi cha Shilingi Bilioni Thelathini na Milioni Arobaini na Tisa, Laki Nne Tisini na Nane Elfu, Mia Nane Sabini na Nane (30,049,498,878/=) kwa ajili ya Mpango wa Maendeleo. Kati ya fedha hizi **Shilingi Bilioni Kumi na Sita, Milioni Mia Mbili**

Arobaini na Nane, Laki Tatu Sitini na Tatu Eflu (16, 248,363,000/=) ni fedha za ndani na Shilingi Bilioni Kumi na Tatu, Milioni Mia Nane na Moja, Laki Moja Thelathini na Tano Eflu, Mia Nane Sabini na Nane (13,801,135,878/=) ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, hadi Februari, 2020 Fedha za Miradi ya Maendeleo zilizopokelewa ni **Shilingi Bilioni Saba, Milioni Mia Saba Kumi na Sita, Laki Nne Themanini na Nane Eflu, Mia Saba Themanini na Sita (7, 716,488, 786/=) sawa na asilimia 26%** ya Fedha iliyoidhinishwa na Bunge. Kati ya fedha hizo zilizopokelewa, fedha za ndani ni **Shilingi Bilioni Tano, Milioni Mia Moja Sitini na Moja, Laki Moja Hamsini na Nane Eflu, Mia Saba Thamanini na Sita (5,161,158,786/=) sawa na asilimia 32%** ya Fedha iliyokuwa imetengwa kama bajeti ya Ndani. Aidha, fedha za Nje zilizopokelewa hadi Mwezi Februari, 2020 ni **Shilingi Bilioni Mbili, Milioni Mia Tano Hamsini na Tano, Laki Tatu Thelathini Eflu (2, 555,330,000/=) sawa na asilimia 1.9%** ya fedha za nje zilizotengwa.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa, Mwenendo wa Bajeti ya Maendeleo iliyoidhinishwa na Bunge kwa Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zilizo chini yake, haukuwa wa kuridhisha katika robo tatu ya Mwaka wa Fedha 2019/2020. Maoni ya Kamati ni kuwa, ni vyema Hazina ikatoa fedha za Bajeti hii ya Maendeleo kabla ya tarehe 30 ya Mwezi Juni, 2020, ili Wizara na Taasisi zake iweze kutekeleza shughuli zake kama ilivyopangwa.

3.5 Yatokanayo na Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, pamoja na utolewaji usiyoridhisha wa Fedha za Miradi ya Maendeleo katika robo tatu ya

Mwaka wa Fedha 2019/2020, bado Mahakama imeendelea kudhihirisha utendaji bora na wakuridhisha katika kusimamia utekelezaji wa Miradi ya ujenzi wa Mahakama mbalimbali nchini kwa kutumia kiasi kidogo cha fedha kilichopokelewa kwa ufanisi mkubwa.

Mheshimiwa Spika, Maoni ya Kamati ni kuwa, Miradi inayotekelezwa inaweza kukamilika kwa wakati na kwa ufanisi mkubwa, endapo kiasi kilichobaki cha Fedha za ndani kitatolewa kabla ya kuisha kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020.

4.0 UCHAMBUZI WA MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2020/2021

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, Mpango huu wa Bajeti na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 umeandaliwa kwa kuzingatia Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2015 - 2020, Mwongozo wa Mpango wa Bajeti uliotolewa na Wizara ya Fedha na Mpango ambao umelenga utekelezaji wa Mpango wa Pili wa Maendeleo wa Miaka Mitano (2016/17-2020/2021).

4.1 Uchambuzi wa Vipaumbele vya Bajeti ya Wizara ya Katiba na Sheria

Mheshimiwa Spika, Mpango wa Bajeti wa Wizara ya Katiba na Sheria pamoja Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 umeainisha maeneo zaidi ya Thelathini (30) ya vipaumbele kwa Taasisi zote zilizo Chini ya Wizara ya Katiba na Sheria, ya kiwemo;

- i) Kukamilisha maandalizi ya Sera ya Taifa ya Sheria;
- ii) Kukamilisha na kutekeleza awamu ya pili ya Programu ya Maboresho ya Sekta ya Sheria (LSRPII);
- iii) Kukamilisha na kuanza kutekeleza Mpango Kazi wa Taifa wa Haki za Binadamu;
- iv) Kuboresha na kutoa mafunzo ya uanasheria kwa vitendo;
- v) Kuanzisha na kuendesha mafunzo ya watoaji huduma za msaada wa kisheria;
- vi) Kufuatilia na kutathmini utekelezaji majukumu ya mashtaka na upelelezi na maboresho mengine yanayoendelea katika mfumo wa mashtaka nchini;
- vii) Kuweka mfumo wa kusimamia masuala ya utajiri na maliasilia, kuratibu mapitio ya mikataba mbalimbali na kubainisha maeneo yenye masharti hasi ili yarekebishwe;
- viii) Kutekeleza Mkakati wa usajili wa matukio muhimu ya binadamu na takwimu; na

ix) Kuimarisha matumizi ya TEHAMA katika utoaji wa huduma za kisheria.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeridhishwa na Vipaumbele vilivyowekwa na Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na Taasisi zake kwa sababu vinaendana na Mpango wa Taifa wa Mwaka 2020/2021 pamoja na Dira ya Taifa ya Maendeleo ya 2025. Aidha, Kamati imeridhika na vipaumbele hivi kwa sababu vinajumuisha maeneo yote ya Msingi ambayo yanaleta mantiki ya uwepo wa Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zake hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, pamoja na vipaumbele hivyo Kamati inatoa rai kwa Wizara ya Katiba na Sheria inaendeleza jitihada zake katika kuhakikisha kwamba vipaumbele vyake vinaakisi udhibiti wa rasilimali za nchi, uharakishwaji wa utoaji haki, uboreshaji wa Taaluma ya Sheria, uboreshaji wa mazingira ya utoaji haki na upatikanaji wa haki kwa wakati na kwa gharama nafuu.

4.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2020/2021 Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zake inatarajia kukusanya kiasi cha **Shilingi Milioni Thelathini na Nne, Laki Tatu Thelathini na Nne Elfu (34,334,000/=)**.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa, kupungua kwa makadirio ya Maduhuli chini ya Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zake, kunatokana na mabadiliko ya Sera ya utoaji haki nchini ambapo kwa sasa, gharama za ada mbalimbali zilizokuwa zikitozwa na Mahakama zimefutwa ili kupanua

uwigo wa upatikanaji wa haki nchini kwa kila Mwananchi, kwa bei nafuu na kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, mchanganuo wa kiasi cha Maduhuli kinachotegemewa kukusanywa kwa kila Fungu husika ni kama ilivyoainishwa katika **Jedwali Na.1**

JEDWALI NA.1: Mpango wa Ukusanyaji Maduhuli ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021.

FUNGU	JINA LA FUNGU	KIASI CHA FEDHA KILICHOPANGWA KUKUSANYWA 2020/2021
12	Tume ya Utumishi wa Mahakama	0
16	Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	3,332,000
19	Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali	1,002,000
35	Ofisi ya Taifa ya Mashtaka	15,000,000
41	Wizara ya Katiba na Sheria	16,000,000
55	Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora	2,000
59	Tume ya Kurebisha Sheria	0
JUMLA KUU		34,334, 000

Chanzo: Taarifa ya Bajeti ya Wizara ya Katiba na Sheria ya tarehe 20 Machi, 2020

4.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi ya Kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2020/2021 Wizara ya Katiba na Sheria inaomba jumla ya **Shilingi Bilioni Sitini na Moja, Milioni Mia Nne Sabini na Nne na Hamsini na Sita Elfu (61, 474,056,000/=)** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Matumizi Mengineyo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi Bilioni Ishirini na Tano,**

Milioni Mia Sita Kumi na Nne, Laki Nne Kumi na Sita Eflu (25,614,416,000/=) ni kwa ajili ya Mishahara, **Shilingi Bilioni Thelathini na Nne, Milioni Mia Nane Hamsini na Tisa, Laki Sita Arobaini Eflu (34,859,640,000 / =)** ni fedha za Matumizi Mengineyo.

Mheshimiwa Spika, katika mchanganuo wa Mapato na Matumizi kwa kila Fungu chini ya Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021, ni kama ilivyoainishwa katika **Jedwali Na.2.**

Jedwali Na.2: Kiasi cha Fedha kinachoombwa kwa Mafungu ya Bajeti yaliyo chini ya Wizara ya Katiba na Sheria kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021

FUNGU	JINA LA FUNGU	KIASI CHA FEDHA KINACHOOMBWA KWA MWAKA WA FEDHA 2020/2021
12	Tume ya Utumishi wa Mahakama	2,603,148,000
16	Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali	7,071, 723,000
19	Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali	11,482,048,000
35	Ofisi ya Taifa ya Mashtaka	22,173,042,000
41	Wizara ya Katiba na Sheria	10,504,398,000
55	Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora	5,659,536,000
59	Tume ya Kurekebisha Sheria	1,980,161,000
JUMLA KUU		61,474,056,000

Chanzo: Taarifa ya Bajeti ya Wizara ya Katiba na Serikali ya Tarehe 20 Machi, 2020

4.4 Mpango wa Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021; Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2020/2021, Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zilizo chini yake zinaombewa **Shilingi Bilioni Kumi na Tatu, Milioni Mia Mbili na Kumi, Laki Saba Arobaini Elfu na Hamsini na Tisa (13,210,740,059/=)** kwa ajili ya Mpango wa Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa, Bajeti ya Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zilizo chini yake imepungua kwa kiasi cha Shilingi Bilioni Kumi na Sita, Milioni Mia Nane Thelathini na Nane, Laki Saba Hamsini na Nane Elfu, Mia Nane Kumi na Tisa (16, 838, 758,819/=) punguzo ambalo ni sawa na asilimia 56% ya Bajeti iliyoidhinishwa na Bunge kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kupungua kwa Bajeti ya Maendeleo kwa mwaka wa Fedha 2020/2021, bado **Kamati imeridhishwa na maboresho yanayoendelea katika Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zake kwa kuwa yamezingatia maoni na Ushauri wa Kamati yaliyotolewa wakati wa kupokea na kujadili Bajeti ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020.**

5.0 **MAONI NA USHAURI WA KAMATI**

Mheshimiwa Spika, ninaomba sasa kutoa maoni na ushauri wa Kamati kuhusu masuala mbalimbali yaliyojitokeza katika uchambuzi wa Taarifa ya utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020 pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 kwa Wizara ya Katiba na Sheria na Taasisi zake.

5.1 **FUNGU 12 - Tume ya Utumishi wa Mahakama**

- i) **Mheshimiwa Spika,** pamoja na Kamati kuridhishwa na utendaji kazi wa Mahakama katika jitihada zake za kupunguza mlundikano wa kesi Mahakamani, Kamati inaendelea kushauri kuwa, Waheshimiwa Majaji kwa kushirikiana na vyombo husika, waendeleo kutekeleza utaratibu wao waliojiwekea wa kutembelea Magereza pamoja na Mahabusu nchini ili kujionea hali halisi ya Mlundikano wa Watuhumiwa na Wafungwa, kwa lengo la kuchochea utekelezaji wa miongozo ya Mahakama kuhusu kusikiliza na kumaliza mashauri mbalimbali kwa wakati, kama sehemu ya utekelezaji wa moja ya vipaumbele vya Mahakama kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021.
- ii) **Mheshimiwa Spika,** kwa kuwa Mahakama imeiridhisha Kamati na Umma wa Tanzania kwa ujumla kuhusu namna inavyoendelea kutekeleza Miradi ya Ujenzi wa Majengo ya Mahakama katika Mikoa na Wilaya mbalimbali nchini, ikiwemo matumizi mazuri na ya kuridhisha ya fedha za Umma inayotolewa na Hazina, na kwa kuwa, imebainika wazi kuwa endapo Serikali itatoa kiasi kilichobaki katika bajeti ya Ujenzi wa Majengo ya Mahakama kwa Mwaka wa Fedha 2019/2020, Miradi hiyo inaweza kukamilika kwa wakati, Hivyo basi, Kamati inashauri Serikali kuona umuhimu na ulazima wa kutoa kiasi hicho cha fedha kilichobaki ili kuiwezesha Mahakama

kukamilisha miradi husika kwa wakati, kwa lengo la kuboresha mazingira stahiki ya utoaji haki nchini.

- iii) **Mheshimiwa Spika**, Kamati inaishauri Serikali kuwa, fedha zinazoidhinishwa na Bunge kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo pamoja na fedha za Matumizi ya Kawaida zitolewe kwa wakati ili kuiwezesha Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na Taasisi zake kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi zaidi hususan utoaji haki kwa wakati na kwa gharama nafuu, kwa mwaka wa Fedha 2020/2021.

5.2 Fungu 16 - Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kuishauri Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali kuhakikisha inaimarisha Mfumo wa uandishi wa Sheria na Usimamizi wa Masuala ya Mikataba inayohusu rasilimali za nchi katika Sekta zote nchini. Hii ni pamoja na kuongeza idadi ya Rasilimali Watu wa Taaluma mbalimbali, kuwajengea uwezo kwa njia ya Uanagenzi kupitia Wadau mbalimbali wa Maendeleo ndani na nje ya nchi, pamoja na kuboresha stahiki za Wanasheria wa Serikali na mazingira yao ya kazi kwa lengo la kuongeza Weledi na ufanisi zaidi kwa Watumishi hao katika kusimamia maslahi ya nchi na rasilimali zake.

5.3 Fungu 19: Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali,

Mheshimiwa Spika, pamoja na Kamati kuridhishwa na utendaji wenye tija kwa Ofisi hii muhimu, na kwa kuwa Serikali imeanzisha Ofisi hii mahsusi kwa ajili ya ufuatiliaji wa mashauri ya madai ambayo Serikali ina maslahi ndani na nje ya nchi, Kamati inaendelea kuishauri Ofisi ya Wakili Mkuu wa Serikali kuwa na rasilimali watu ya kutosha, iendelezwe na kupewa stahiki zenye kuridhisha ili kuimarisha uwezo wa Mawakili wa Serikali katika kushughulikia mashauri ya usuluhishi na mashauri ya madai kwa maslahi ya nchi na kwa ufanisi zaidi.

5.4 Fungu 35 - Ofisi ya Taifa ya Mashtaka

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Ofisi hii imeendelea kutekeleza ushauri wa Kamati na Bunge lako Tukufu, kuhusu kufungua Ofisi zake katika Mikoa na Wilaya mbalimbali kwa lengo la kuongeza uwigo wa utoaji haki katika maeneo husika kwa kusogeza huduma stahiki karibu na Wananchi, Kamati inashauri Serikali, kutoa fedha zote zilizoombwa na Ofisi hii kwa wakati, kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 ili kuiwezesha kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi. Hii ni pamoja na kuendelea kuboresha Mishahara na stahiki nyingine za Waendesha Mashtaka wa Serikali nchini ili kutoa motisha kwa Watumishi hao waweze kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi zaidi.

5.5 FUNGU 55 -Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa bado yapo malalamiko mengi kuhusu uvunjwaji wa Haki za Binadamu, ukiukwaji wa Misingi ya Utawala Bora nchini pamoja na tuhuma za kushikiliwa Watu Magerezani, Polisi na sehemu nyinginezo nchini pasipo kuwepo utoaji haki au majibu yanayoridhisha kwa wakati, na kwa kuwa hali hiyo inawakatisha tamaa Wananchi katika kuwa na imani juu ya Serikali yao,

Hivyo basi, Kamati inaendelea kuishauri Serikali kuhakikisha fedha zilizotengewa kwa ajili ya FUNGU 55, kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 zinatolewa kwa wakati ili kuiwezesha Tume kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi zaidi. Aidha, Tume iendeleo kufanya ukaguzi katika sehemu zote nchini zenye malalamiko ya ucheleweshaji wa haki na kutoa taarifa kwa mujibu wa Sheria ili kutatua changamoto hizo endapo zitabainika kuwepo.

5.6 FUNGU 59 -Tume ya Kurekebisha Sheria

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kuishauri Tume ya kurekebisha Sheria kuendelea kufanya mapitio ya Sheria mbalimbali kwa lengo la kuhakikisha kunakuwepo na Mfumo wa Sheria nchini

unaozungumza lugha moja (*Uniformity of Law*) na hivyo kuondokana na mgogoro wa kisheria usio wa lazima (*unnecessary Conflict of Law*) unaoweza kujitokeza wakati wa utekelezaji, kutokana na kazi kubwa ya kurekebisha Sheria mbalimbali iliyotekelezwa na Bunge la Kumi na Moja.

5.7 FUNGU 41-Wizara ya Katiba na Sheria

- i) **Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa Watanzania kama Taifa, tumeshuhudia changamoto za watu kutoendelea kukutana kwenye mikusanyiko mikubwa, kutokana na athari za ugonjwa hatarishi wa CORONA, hali ambayo inatoa ishara maalum kwa vyombo vya utoaji haki nchini kuanza kufikiri maboresho ya mfumo wa utoaji haki kwa Wananchi, kwa kuzingatia mazingira yote ya kukutana au kutokutana,**

Hivyo basi, Kamati inaendelea kuishauri Wizara ya Katiba na Sheria kwa kushirikiana na Taasisi zote zilizo chini yake, kuhakikisha inaendelea kutekeleza Mpango wake wa matumizi ya TEHAMA katika utoaji haki nchini pamoja na kusimamia mazingira wezeshi ya utoaji haki.

Hatua hiyo, itarahisisha utoaji haki kwa wakati, kwa gharama nafuu, na hata kwa mazingira ambayo hayaruhusu kukutana uso kwa uso , ikiwa ni pamoja na mfumo wa uratibu wa mahabusu zote nchini kutokana na athari za Magonjwa hatarishi kama vile CORONA, yanayoweza kutokea wakati wowote, kama ilivyotokea sasa.

- ii) **Mheshimiwa Spika,** Kamati inaendelea kuishauri Wizara ya Katiba na Sheria kuendelea kusimamia Mpango wa kujenga Majengo ya Mahakama yenye mfumo shirikishi wa utoaji haki, kwa lengo la kurahisisha utoaji haki kwa Wananchi, kwa wakati

na kwa bei nafuu, kama ilivyoainishwa katika Mpango kazi wa Miaka Mitano wa Mahakama ya Tanzania. Hii ni pamoja na kuendelea kuboresha miundombinu ya utoaji haki kwa Mahakama zote nchini kulingana na Bajeti ya Serikali.

6.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda nikupongeze kwa umahiri wako katika kasi ya kuliendesha Bunge hili kwa Hekima na Weledi Mkubwa katika kuishauri vema Serikali kwa manufaa ya Wananchi wa Tanzania.

Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Naibu Spika Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson, Mb, kwa weledi na umahiri wake katika kukusaidia kuongoza Bunge. Niwapongeze pia Wenyeviti wa Bunge kwa kazi nzuri wanayoifanya ya kukushauri na kukusaidia kuendesha vikao vya Bunge la Kumi na Moja. Wote kwa pamoja tunawaombea afya na uzima katika kutekeleza majukumu mliyopewa.

Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Mhe. Balozi Dkt. Augustine P. Mahiga, (Mb), Waziri wa Katiba na Sheria kwa ushirikiano anaoendelea kuutoa kwa Kamati, pamoja na timu yake ya Watendaji ikiongozwa na Katibu Mkuu Prof. Sifuni Mchome, Naibu Katibu Mkuu Ndg. Amon Mpanju, Watendaji Wakuu na Wataalam wote wa Taasisi zote zilizo chini ya Wizara ya Katiba na Sheria, Kamati inawashukuru kwa ushirikiano wao mzuri wakati wote wa utekelezaji wa shughuli za Kamati kwa ujumla, wakati wa Ukaguzi wa Miradi na uchambuzi wa Bajeti hii.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati kwa ushirikiano na michango yao mizuri wakati wa kupitia na kuchambua Bajeti ya Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na Taasisi zilizo chini yake.

NAOMBA MAJINA YAO KAMA YALIVYO KATIKA TAARIFA HII YAINGIE KATIKA TAARIFA RASMI ZA BUNGE (HANSARD):-

1. Mhe. Mohamed Omary Mchengerwa, Mb - **Mwenyekiti**
2. Mhe. Najma Murtaza Giga, Mb - **Makamu Mwenyekiti**
3. Mhe. Joseph Kizito Mhagama, Mb-Mjumbe;
4. Ally Saleh Ally, Mb - Mjumbe;
5. Mhe. Makame Mashaka Fom, Mb - Mjumbe;

6. Mhe. Asha Abdallah Juma, Mb - Mjumbe;
7. Mhe. Amina Saleh Mollel, Mb - Mjumbe;
8. Mhe. Wanu Hafidh Amer, Mb - Mjumbe;
9. Mhe. Prof. Jumanne Abdallah Maghembe, Mb - Mjumbe;
10. Mhe. Dkt. Mathayo David Mathayo, Mb - Mjumbe;
11. Mhe. Nimrod Elirehemah Mkono, Mb - Mjumbe;
12. Mhe. Susan Peter Maselle, MB - Mjumbe;-
13. Mhe. Alfredina Apilinary Kahigi, Mb - Mjumbe;
14. Mhe. Latifah Hassan Chande, Mb - Mjumbe;
15. Mhe. Jacqueline Kandidus Ngonyani Msongozi, Mb - Mjumbe;
16. Mhe. Bupe Nelson Mwakang'ata, Mb - Mjumbe;
17. Mhe. Sixtus Raphael Mapunda, Mb - Mjumbe;
18. Mhe. Hassan Seleman Kaunje, Mb - Mjumbe;
19. Mhe. Yahaya Omary Massare, Mb - Mjumbe;
20. Mhe. Upendo Furaha Peneza, Mb - Mjumbe;
21. Mhe. Emmanuel A. Mwakasaka, Mb - Mjumbe
22. Mhe. Dkt. Suzan Alphonse Kolimba, Mb – Mjumbe

Mheshimiwa Spika, mwisho, kabisa lakini si kwa umuhimu napenda kumshukuru Katibu wa Bunge, **Ndg. Stephen Kagaigai** kwa kuiwezesha Kamati kukamilisha kazi yake bila kukwama. Aidha, napenda kumshukuru Mkurugenzi wa Kamati za Bunge Ndg. Athuman Hussein, Wakurugenzi Wasaidizi Michael Chikokoto na Ndg. Gerald S. Magili, Katibu wa Kamati hii, Ndg. Stanslaus Kagisa, na Msaidizi wa Kamati Ndg. Raheli Masima kwa kuihudumia vyema Kamati pamoja na kukamilisha taarifa hii kwa wakati. Napenda kuwashukuru Makatibu Muhtasi wa Idara ya Kamati za Bunge kwa kuchapa taarifa hii. Napenda pia kushukuru Watendaji wote wa Idara husika za Bunge kwa ushirikiano wao katika kufanikisha shughuli za Kamati hii kwa wakati na kwa ubora.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo naliomba Bunge lako Tukufu sasa lijadili na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Katiba na Sheria pamoja na Taasisi zilizo chini yake, kwa Mwaka wa Fedha 2020/2021 kama yalivyowasilishwa na Mheshimiwa Waziri wa Wizara ya Katiba na Sheria.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja hii.

Najma Murtaza Giga, Mb.

**MAKAMU MWENYEKITI WA KAMATI YA KUDUMU
YA BUNGE YA KATIBA NA SHERIA**

17 APRILI, 2020